

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ   **Ό**   **Α.Ε. κατά της ΕΛΛΑΔΟΣ**
(Προσφυγή υπ' αριθ. 61582/00)

ΑΠΟΦΑΣΗ
ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ
9 Οκτωβρίου 2003

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 § 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.
Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ
ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ, 09-10-03
[υπογραφή δυσανάγνωστη]
S. NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματέας του Τμήματος

Στην υπόθεση   **Ό**   **Α.Ε. κατά της Ελλάδος,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συγκροτηθέν από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

P.LORENZEN, *Πρόεδρο,*

K.A. POZAKH,

G. BONELLO,

F. TULKENS,

N. VAJIC,

E. LEVITS,

E. STEINER,

και από τον S. NIELSEN, Αναπληρωτή Γραμματέα του Τμήματος,

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 29 Αυγούστου 2002 και 18 Σεπτεμβρίου 2003,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω τελευταία ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 61582/00) προσφυγής, την οποία κατέθεσε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας μία ανώνυμη εταιρεία, η **Ό Α.Ε.** η προσφεύγουσα»), η οποία προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 2 Οκτωβρίου 2000 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Η προσφεύγουσα εταιρεία εκπροσωπείται από τους Δικηγόρους Θεσσαλονίκης Κ. Χωρομίδα και Ι. Χωρομίδα. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τον εξουσιοδοτημένο εκπρόσωπο του πληρεξουσίου της, Σ. Σπυρόπουλο, Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Η προσφεύγουσα εταιρεία παρεπونهίτο, ειδικότερα, υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, ότι αδυνατεί να τύχει πλήρους επανορθώσεως για την απαλλοτρίωση τμημάτων του οικοπέδου της.

4. Της προσφυγής επελήφθη το δεύτερο τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 § 1 του Κανονισμού). Στο πλαίσιο αυτού, το τμήμα στο οποίο ανετέθη η εξέταση της υποθέσεως (άρθρο 27 § 1 της Συμβάσεως) συγκροτήθηκε συμφώνως προς το άρθρο 26 § 1 του Κανονισμού.

5. Την 1^η Νοεμβρίου 2001, το Δικαστήριο μετέβαλε τη σύνθεση των τμημάτων του (άρθρο 25 § 1 του Κανονισμού). Της παρούσης προσφυγής επελήφθη το πρώτο τμήμα, όπως ανασυγκροτήθηκε (άρθρο 52 § 1).

6. Με την από 29 Αυγούστου 2002 απόφαση, το τμήμα έκανε την προσφυγή δεκτή.

7. Τόσο οι προσφεύγοντες όσο και η Κυβέρνηση κατέθεσαν εγγράφως παρατηρήσεις επί της ουσίας της υποθέσεως (άρθρο 59 § 1 του Κανονισμού).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

8. Η προσφεύγουσα είναι μία ανώνυμη εταιρεία, της οποίας η έδρα ευρίσκεται στο 4^ο χμ της Ε.Ο. Κατερίνης-Αθηνών.

9. Στις 21 Αυγούστου 1996, με (την υπ' αριθ. 1090096/5978/0010) κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Δημοσίων Έργων, το Ελληνικό Δημόσιο προέβη στην απαλλοτρίωση ακινήτων συνολικού εμβαδού 62 358 τ.μ., προκειμένου να διαμορφωθούν ορισμένα τμήματα της εθνικής οδού, τα οποία συνδέουν τις πόλεις Πλαταμώνα και Κατερίνη με την Πιερία (Βόρεια Ελλάδα). Απαλλοτριώθηκε έκταση 9 965 τ.μ. (με αριθμό κτηματολογίου 6) ιδιοκτησίας της προσφεύγουσας εταιρείας.

10. Με τον Νόμο 653/1977 θεσπίστηκε τεκμήριο κατά το οποίο, οσάκις υφίσταται κατασκευή νέας εθνικής οδού, οι κύριοι παρόδων ακινήτων ωφελούνται. Προβλέπει, επομένως, ότι οφείλουν να συμμετέχουν στα έξοδα απαλλοτριώσεως των εν λόγω ακινήτων (παράγραφοι 19-20 κατωτέρω). Για τον λόγο αυτόν, η διοίκηση απεφάσισε, στην προκειμένη περίπτωση, ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν θα εισέπραττε αποζημίωση για 1 841 τ.μ., δυνάμει της εκ της κατασκευής της οδού απορρέουσας εικαζόμενης ωφελείας.

11. Στις 9 Φεβρουαρίου 1998, το Πρωτοδικείο Κατερίνης όρισε την προσωρινή τιμή μονάδος αποζημιώσεως ανά τετραγωνικό μέτρο (απόφαση 31/1998).

12. Στις 15 και 27 Απριλίου 1998, το Ελληνικό Δημόσιο και η προσφεύγουσα εταιρεία αντιστοίχως κατέθεσαν ενώπιον του Εφετείου

Θεσσαλονίκης αίτηση, ζητώντας τον προσδιορισμό της οριστικής αποζημιώσεως για την απαλλοτρίωση. Στις παρατηρήσεις της, η προσφεύγουσα εταιρεία εξέθεσε ότι το νόμιμο αμάχητο τεκμήριο, κατά το οποίο ο ιδιοκτήτης ακινήτου με πρόσοψη επί δημοσίου χώρου επωφελείτο της επεκτάσεως του χώρου αυτού, αντέβαινε προς τα άρθρα 17 του Συντάγματος και 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 στη Σύμβαση. Η προσφεύγουσα εταιρεία ζήτησε επίσης ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα του οικοπέδου της.

13. Με την από 10 Φεβρουαρίου 1999 μη οριστική απόφαση, το Εφετείο έκρινε ότι είναι αναρμόδιο να εξετάσει εάν η προσφεύγουσα εταιρεία επωφελείτο της κατασκευής της νέας εθνικής οδού. Ειδικότερα, έκρινε ότι προκειμένου περί του προσδιορισμού του ποσού μονάδας της αποζημιώσεως για τα ακίνητα τα οποία απαλλοτριώθηκαν λόγω της κατασκευής εθνικής οδού, το δικαστήριο περιοριζόταν να ορίσει το εν λόγω ποσό, χωρίς να εξετάσει την ύπαρξη και την έκταση της υποχρεώσεως των παρόδων, οι οποίοι επωφελούνται της κατασκευής αυτής, όπως συμμετέχουν στα έξοδα της απαλλοτριώσεως συμφώνως προς το άρθρο 1 του Νόμου 653/1977. Απέρριψε, εξ άλλου, το αίτημα της προσφεύγουσας εταιρείας, η οποία ζητούσε να προσδιορισθεί ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα του οικοπέδου της. Τέλος, το Εφετείο διέταξε πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να υπολογισθεί η πραγματική αξία των ιδιοκτησιών οι οποίες απαλλοτριώθηκαν (απόφαση 421/1999).

14. Στις 10 Ιουλίου 2000, το Εφετείο όρισε το οριστικό ποσό μονάδος της αποζημιώσεως για τα απαλλοτριωθέντα οικόπεδα, μεταξύ των οποίων και το οικόπεδο της προσφεύγουσας εταιρείας. Δεν όρισε ειδική αποζημίωση για τα μη απαλλοτριωθέντα τμήματα του οικοπέδου της προσφεύγουσας εταιρείας, επειδή δεν είχαν υποστεί σημαντική μείωση της αξίας τους. Επεσήμανε κατ' αρχάς ότι η ειδική αποζημίωση δεν εξαρτιόταν από τη φύση των έργων για τα οποία είχε πραγματοποιηθεί η απαλλοτρίωση, αλλά από τη

μείωση της αξίας του μη απαλλοτριωθέντος τμήματος, η οποία οφείλεται απλώς στη διάσπαση της ιδιοκτησίας. Ειδικότερα, όσον αφορά ορισμένα απαλλοτριωθέντα οικόπεδα, μεταξύ των οποίων και το οικόπεδο της προσφεύγουσας εταιρείας, σημείωσε ότι είχαν αποτελέσει αντικείμενο προηγουμένης της επίδικης απαλλοτριώσεως ανοικοδομήσεως, ή ότι και προ απαλλοτριώσεως δεν ήταν οικοδομήσιμα, και ότι, επομένως, το γεγονός ότι δεν ήταν οικοδομήσιμα δεν οφειλόταν στην απαλλοτρίωση (απόφαση 2273/2000).

15. Στις 23 Οκτωβρίου 2000, η προσφεύγουσα εταιρεία κατέθεσε ενώπιον του Αρείου Πάγου αίτηση αναιρέσεως των αποφάσεων 421/1999 και 2273/2000. Στους λόγους της, επεσήμαινε ότι το Εφετείο είχε παραβιάσει τα άρθρα 6 § 1 της Συμβάσεως και 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

16. Στις 22 Ιουνίου 2001, το τέταρτο τμήμα του Αρείου Πάγου έκρινε ότι ορθώς το Εφετείο είχε αρνηθεί να εξετάσει εάν η προσφεύγουσα εταιρεία επωφελείτο της κατασκευής της νέας εθνικής οδού. Εξ άλλου, έκρινε ότι ένας από τους λόγους της προσφεύγουσας εταιρείας, σχετικώς προς τη μη επιδίκαση ειδικής αποζημιώσεως, δεν υποστηριζόταν επαρκώς. Αντιθέτως, έκρινε ότι το αιτιολογικό της αποφάσεως 2273/2000 του Εφετείου, (κατά το οποίο δεν οφειλόταν ειδική αποζημίωση διότι τα οικόπεδα είχαν οικοδομηθεί πριν από την απαλλοτρίωση ή και προ απαλλοτριώσεως δεν ήταν οικοδομήσιμα), ήταν ανεπαρκές. Κατά συνέπεια, ο Άρειος Πάγος ακύρωσε την προσβληθείσα απόφαση κατά το μέρος αυτό και παρέπεμψε την υπόθεση ενώπιον νέας συνθέσεως του Εφετείου (απόφαση 1233/2001). Ήδη η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του δικαστηρίου αυτού.

II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

17. Το άρθρο 17 του Συντάγματος ορίζει ότι:

«1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα

όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά τον χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά τον χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο (...)

18. Ο Α.Ν. 797/1971 από 30 Δεκεμβρίου 1970 / 1^η Ιανουαρίου 1971 αποτελεί τη βασική νομοθεσία η οποία διέπει τις απαλλοτριώσεις, κατ' εφαρμογή των αρχών οι οποίες διατυπώνονται στις συνταγματικές διατάξεις. Κατά το άρθρο 13 § 1, η αποζημίωση υπολογίζεται βάσει της πραγματικής αξίας της απαλλοτριούμενης ιδιοκτησίας κατά τον χρόνο δημοσίευσης της περί απαλλοτριώσεως αποφάσεως.

Κατά την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου, σε περίπτωση απαλλοτριώσεως τμήματος ακινήτου και οσάκις το τμήμα το οποίο απομένει στον ιδιοκτήτη, υφίσταται σημαντική μείωση της αξίας του ή αχρηστεύεται, η απόφαση η οποία ορίζει την αποζημίωση, προσδιορίζει επίσης την ειδική αποζημίωση για το τμήμα αυτό. Η εν λόγω ειδική αποζημίωση καταβάλλεται στον ιδιοκτήτη μαζί με εκείνη για το απαλλοτριούμενο τμήμα.

19. Οι οικείες διατάξεις του άρθρου 1 του Νόμου 653/1977 από 25 Ιουλίου / 5 Αυγούστου 1977, περί των υποχρεώσεων παρόδιων ιδιοκτητών προκειμένου περί διανοίξεως εθνικών οδών, ορίζουν ότι 1. Σε περίπτωση διανοίξεως, εκτός σχεδίου πόλεως, εθνικών οδών πλάτους μέχρι 30 μ., οι ωφελούμενοι παρόδιοι ιδιοκτήτες οφείλουν να πληρώσουν για ζώνη πλάτους 15 μ., συμμετέχοντες έτσι στα έξοδα απαλλοτριώσεως των επί των οδών αυτών κειμένων ακινήτων. Η επιβάρυνση αυτή δεν δύναται εν τούτοις να

υπερβαίνει το ήμισυ της επιφανείας του εν λόγω ακινήτου. (...) 3. Για τους σκοπούς της εφαρμογής του παρόντος άρθρου, θεωρούνται ωφελούμενοι παρόδιοι ιδιοκτήτες όσοι διαθέτουν ακίνητα με πρόσοψη επί των διανοιγμένων οδών. 4. Οσάκις οι δικαιούχοι αποζημιώσεως λόγω απαλλοτριώσεως υποχρεούνται συγχρόνως σε πληρωμή μέρους αυτής, υφίσταται συμφηφισμός δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

20. Το τεκμήριο αυτό, κατά το οποίο η εκ των σχετικών χωροταξικών έργων οδοποιίας απορρέουσα υπεραξία αποτελεί επαρκή αποζημίωση, θεωρείτο επί μακρόν αμάχητο. Κατόπιν των αποφάσεων του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Κατικαρίδη κ.λ.π. κατά της Ελλάδος*, *Τσώμτσος κ.λ.π. κατά της Ελλάδος* (αποφάσεις από 15 Νοεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-V) και *Παπαχελά κατά της Ελλάδος* ([GC], n° 31423/96, § 49, ECHR 1999-II), τα εθνικά δικαστήρια δέχονται του λοιπού ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν είναι πλέον αμάχητο. Επομένως, οι ενδιαφερόμενοι δύνανται να προσφεύγουν ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, ζητώντας να αναγνωρισθούν ως μη ωφελούμενοι ιδιοκτήτες κατά την έννοια του προρρηθέντος νόμου και να εισπράξουν, περιπτώσεως δοθείσης, συμπληρωματική αποζημίωση (βλ., ειδικότερα, απόφαση 34081/2002 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, το οποίο, επιληφθέν παρομοίου αιτήματος στο πλαίσιο άλλης αποφάσεως, επιδίκασε στους αιτούντες συμπληρωματική αποζημίωση. Το Δημόσιο εφесίβαλε την απόφαση αυτή, η δε δικάσιμος ορίσθηκε για τις 3 Νοεμβρίου 2003).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1

21. Η προσφεύγουσα εταιρεία παραπονείται ότι η ιδιοκτησία της

απαλλοτριώθηκε χωρίς να της καταβληθεί πλήρης αποζημίωση για όλα τα απαλλοτριωθέντα τμήματα αυτής. Πράγματι, θεωρούμενη, δυνάμει του άρθρου 1 του Νόμου 653/1977, ωφελούμενη από τη διάνοιξη της οδού ιδιοκτήτρια, εξαναγκάστηκε να συμμετάσχει στα έξοδα απαλλοτριώσεως του ακινήτου της. Η προσφεύγουσα εταιρεία επικαλείται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το οποίο ορίζει ότι:

«Παν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέσει σε ισχύ νόμους τους οποίους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμιση της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

22. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, στην απόφασή του περί του παραδεκτού της προσφυγής, απεφάνθη συγχρόνως, επί της ουσίας, επί της προκαταρκτικής ενστάσεως της Κυβερνήσεως, περί μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, εν προκειμένω η προσφυγή ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, προκειμένου να αποδειχθεί ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν είναι ωφελούμενη ιδιοκτήτρια κατά την έννοια του επίμαχου νόμου. Κατά την Κυβέρνηση, παρόμοια αγωγή θα είχε επιτρέψει στην προσφεύγουσα εταιρεία, περιπτώσεως δοθείσης, να εισπράξει συμπληρωματική αποζημίωση.

23. Ως προς την ουσία, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αποζημίωση η οποία ορίσθηκε στην παρούσα υπόθεση από τα εσωτερικά δικαστήρια ήταν ευλόγως ανάλογη της αξίας των απαλλοτριωθέντων ακινήτων.

24. Η προσφεύγουσα εταιρεία ισχυρίζεται ότι οι ιδιοκτήτες δεν θα όφειλαν να υποχρεωθούν σε έγερση νέας αγωγής ενώπιον του πολυμελούς πρωτοδικείου προκειμένου τούτο να εξετάσει εάν ωφελείται ο παρόδιος

ιδιοκτήτης. Κατά την προσφεύγουσα εταιρεία, το γεγονός ότι υποχρεούται να εισάγει παρόμοια αγωγή συνιστά μη συμμόρφωση προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 και την «εύλογη προθεσμία», την οποία εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, διότι θα διαρκέσει τουλάχιστον τέσσερα-πέντε έτη μέχρι της εκδόσεως οριστικής αποφάσεως.

25. Η προσφεύγουσα εταιρεία αναφέρεται στις επιταγές του άρθρου 17 § 2 του Συντάγματος περί προηγουμένης πλήρους αποζημιώσεως και καταλήγει ότι υπέστη σημαντική οικονομική ζημία με αποτέλεσμα τη διάρρηξη της δικαίας ισορροπίας η οποία πρέπει να υφίσταται ανάμεσα στην προάσπιση του δικαιώματος ιδιοκτησίας και στις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος.

26. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μέτρο αναμείξεως στο δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας, πρέπει να εξασφαλίζει «δικαία ισορροπία» ανάμεσα στο γενικό συμφέρον της κοινωνίας και στις επιταγές της προασπίσεως των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων (βλ., μεταξύ άλλων, *Sporrong et Lönnroth κατά της Σουηδίας*, απόφαση από 23 Σεπτεμβρίου 1982, série A n° 52, σελ. 26, § 69). Για να εκτιμηθεί εάν με το επίδικο μέτρο τηρείται η επιθυμητή δικαία ισορροπία και, ειδικότερα, εάν δεν επιβαρύνει τον προσφεύγοντα με δυσανάλογο βάρος, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι προβλεπόμενοι από την εσωτερική νομοθεσία τρόποι αποζημιώσεως. Ως προς τούτο, άνευ καταβολής ποσού ευλόγως αναλόγου της αξίας του αγαθού, μία αποστέρηση ιδιοκτησίας αποτελεί συνήθως υπερβολική προσβολή η οποία δεν θα ηδύνατο να αιτιολογηθεί στο πλαίσιο του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1. Το τελευταίο δεν εγγυάται ωστόσο σε όλες τις περιπτώσεις το δικαίωμα σε πλήρη αποζημίωση, διότι οι νόμιμοι σκοποί «δημόσιας ωφέλειας» είναι δυνατόν να αιτιολογούν αποζημίωση κατώτερη της πλήρους αγοραστικής αξίας (βλ. *Ιερές Μονές κατά της Ελλάδος*, απόφαση από 9 Δεκεμβρίου 1994, série A n° 301-A, σελ. 34-35, §§ 70-71).

27. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στις υποθέσεις *Κατικαρίδη κ.λ.π.*

κατά της Ελλάδος και Τσώμτσος κ.λ.π. κατά της Ελλάδος, είχε επικρίνει το αμάχητο τεκμήριο του άρθρου 1 § 3 του Νόμου 653/1977. Είχε κρίνει ότι το σύστημα αυτό, το οποίο χαρακτηρίζεται από υπερβολική ακαμψία, ουδόλως λάμβανε υπόψη το πολυσχιδές των περιπτώσεων, αγνοώντας τις διαφορές οι οποίες προκύπτουν κυρίως από τη φύση των έργων και τη διαμόρφωση των χώρων, γεγονός το οποίο είχε οδηγήσει το Δικαστήριο να διαπιστώσει παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 (απόφαση *Κατικαρίδης και λοιποί κατά της Ελλάδος*, ο.α., σελ. 1688-1689, § 49, και απόφαση *Τσώμτσος και λοιποί κατά της Ελλάδος*, ο.α., σελ. 1715-1716, § 40).

28. Μετά την έκδοση των αποφάσεων αυτών, τα ελληνικά δικαστήρια εγκατέλειψαν τη νομολογία τους, συμφώνως προς την οποία το τεκμήριο κατά το οποίο οι ιδιοκτήτες ωφελούνταν από τα έργα βελτιώσεως οδού, ήταν αμάχητο. Ήδη, τα πολιτικά δικαστήρια τα οποία ορίζουν το ποσό μονάδος της αποζημιώσεως, είναι αναρμόδια να εξετάσουν εάν οι ιδιοκτήτες απαλλοτριωθέντος οικοπέδου ωφελούνται ή όχι από τα έργα οδοποιίας, ούτως ώστε οι εν λόγω ιδιοκτήτες, εάν θεωρούν ότι ζημιώνονται, να πρέπει να εγείρουν νέα διαδικασία ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων.

29. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι, οσάκις η περιουσία ενός ατόμου αποτελεί αντικείμενο απαλλοτριώσεως, πρέπει να υφίσταται μία διαδικασία η οποία εξασφαλίζει μία σφαιρική εκτίμηση των συνεπειών μίας απαλλοτριώσεως, όπως, δηλαδή, η καταβολή αποζημιώσεως αναλόγως της αξίας του απαλλοτριωμένου, ο προσδιορισμός των δικαιούχων της αποζημιώσεως και κάθε άλλο σχετικό προς την απαλλοτρίωση ζήτημα.

30. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι αν και τα εθνικά δικαστήρια δέχονται πλέον ότι το τεκμήριο, συμφώνως προς το οποίο η απορρέουσα από χωροταξικά έργα οδοποιίας υπεραξία αποτελεί επαρκή αποζημίωση, δεν είναι πλέον αμάχητο, το σύστημα αποζημιώσεως των ιδιοκτητών στους οποίου επιβάλλεται μέτρο απαλλοτριώσεως, δεν παρουσιάζει αισθητή βελτίωση. Πράγματι, το τεκμήριο εξακολουθεί να υφίσταται και τα δικαστήρια τα οποία

ορίζουν το ποσό της αποζημιώσεως, δεν λαμβάνουν υπόψη τη φύση των πραγματοποιούμενων έργων ούτε εάν από τα εν λόγω έργα ωφελούνται ή όχι οι ιδιοκτήτες. Αντιθέτως, το σύστημα, όπως λειτουργεί σήμερα, υποχρεώνει τους ιδιοκτήτες οι οποίοι εκτιμούν ότι ζημιώνονται από τα έργα, να προσφεύγουν εκ νέου ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων προκειμένου να αποδείξουν ότι στην πραγματικότητα οι ιδιοκτησίες τους βλάπτονται. Και η διαδικασία αυτή κινδυνεύει να παραταθεί εάν ένας από τους διαδίκους αποφασίσει να κάνει χρήση των ενδίκων μέσων τα οποία του προσφέρονται. Θα προσετίθετο λοιπόν σε εκείνη η οποία σκοπό έχει τον προσδιορισμό του ποσού μονάδος της αποζημιώσεως, η οποία περιλαμβάνει τρία στάδια: τον προσδιορισμό του ποσού μονάδος, κατ' αρχάς προσωρινού και εν συνεχεία οριστικού της αποζημιώσεως και την αναγνώριση των δικαιούχων της αποζημιώσεως.

31. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η Σύμβαση σκοπό έχει να εγγυάται δικαιώματα όχι θεωρητικά ή κενά περιεχομένου, αλλά συγκεκριμένα και πραγματικά (βλ. *Matthews κατά του Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 24833/94, § 34, CEDH 1999-I). Όσον αφορά την προσβασιμότητα την οποία πρέπει να παρουσιάζει ένδικο μέσο, το οποίο επικαλείται κάποιος δυνάμει του άρθρου 35 § 1 της Συμβάσεως, τούτο συνεπάγεται κυρίως ότι οι περιστάσεις οι οποίες εκουσίως δημιουργούνται από τις αρχές, είναι τέτοιες ώστε να έχουν οι ενδιαφερόμενοι την πραγματική δυνατότητα να το εγείρουν. Όμως, αυτό δεν ισχύει στην παρούσα υπόθεση, και για τον λόγο αυτόν πρέπει να απορριφθεί η σχετική προκαταρκτική ένσταση.

32. Κατόπιν των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι διατηρώντας το τεκμήριο της «αυταποζημιώσεως» και υποχρεώνοντας τον υποκείμενο στο μέτρο ιδιοκτήτη να πολλαπλασιάσει τις διαδικασίες για να έχει τη δυνατότητα να εισπράξει αποζημίωση δικαίως ανάλογη της αξίας του απαλλοτριουμένου, οι αρχές διέρρηξαν τη δικαία ισορροπία η οποία πρέπει να υφίσταται ανάμεσα στην προάσπιση των ατομικών δικαιωμάτων και τις απαιτήσεις του γενικού συμφέροντος.

Υφίσταται, επομένως, παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.

II. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ

33. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

A. Ζημία

34. Η προσφεύγουσα εταιρεία δεν υπέβαλε αίτημα σχετικό προς την υλική ζημία ή την ηθική βλάβη μετά την απόφαση περί του παραδεκτού αν και, στην επιστολή η οποία εστάλη στον δικηγόρο της, στις 5 Σεπτεμβρίου 2002, το Δικαστήριο επέστησε την προσοχή της επί του άρθρου 60 του Κανονισμού του, το οποίο ορίζει ότι οποιοδήποτε αίτημα περί δικαίας ικανοποιήσεως δυνάμει του άρθρου 41 της Συμβάσεως, πρέπει να υποβάλλεται με έγγραφες επί της ουσίας παρατηρήσεις. Πράγματι, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο δικηγόρος της προσφεύγουσας εταιρείας περιορίστηκε να προτείνει, στις από 4 Νοεμβρίου 2002 συμπληρωματικές παρατηρήσεις του επί του βασίμου της προσφυγής, ένα ποσό εν όψει του φιλικού διακανονισμού της υποθέσεως.

Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι δεν παρελήφθη απάντηση εντός των οριζομένων προθεσμιών στην επιστολή η οποία συνόδευε την απόφαση περί του παραδεκτού, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν συντρέχει λόγος να επιδικασθεί ποσό για υλική ζημία ή ηθική βλάβη (*Willekens κατά του Βελγίου*, n^ο 50859/99, § 27, 24 Απριλίου 2003).

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

35. Η προσφεύγουσα εταιρεία ζητά να της καταβληθούν τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, και καλεί το Δικαστήριο να προσδιορίσει το ποσό.

36. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι πρέπει τα έξοδα και η δικαστική δαπάνη να είναι αναγκαία και εύλογα.

37. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν προσκόμισε παραστατικά όσον αφορά τα έξοδα και την αμοιβή δικηγόρου. Υπό τις συνθήκες αυτές, απορρίπτει το αίτημά της.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,

1. *Απορρίπτει* την προκαταρκτική ένσταση της Κυβερνήσεως.
2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1.
3. *Απορρίπτει* το αίτημα περί εξόδων και δικαστικής δαπάνης.

Συντάχθηκε στη Γαλλική, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 9 Οκτωβρίου 2003 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού.

[υπογραφή]

Søren NIELSEN
Αναπληρωτής Γραμματέας

[υπογραφή]

Françoise TULKENS
Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα. Αθήνα, 27-10-2003.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ